

Exposició *Heroísmos. Història d'un nitrat (1922)*. Hospital de Santa Tecla de Tarragona, juny 2023.

De l'1 a l'11 de juny de 2023, les antigues instal·lacions de les urgències de l'Hospital de Santa Tecla de Tarragona, ara en desús, van acollir una exposició. La ubicació va ser un fet excepcional, però la temàtica s'ho valia en tractar-se de la recuperació més excepcional del cinema tarragoní.

Fent una mica d'història: el dia 7 d'abril de 1922 s'estrenava la pel·lícula *Heroísmos* al Saló Modern de Tarragona. Va ser un esdeveniment molt important per a la ciutat. L'espai de l'estrena va ser cedit per la seva propietària, la senyora Eduvigis Balcells i, segons la premsa de l'època, es va guarnir amb banderes de la Creu Roja i de la ciutat. Posteriorment, es farien projeccions del film en sessions populars i a preus reduïts per la «clase media y obrera de la ciudad». Al diari Tarragona es descriu l'estrena:

La espaciosa sala estaba completamente ocupada por gran número de damas y señoritas de nuestra mayor Sociedad, por las primeras autoridades y por selecto concurso de caballeros ... Constantemente la concurrencia aplaudía, ya sea a la presentación de cada personaje, ya al resultado de cada una de las múltiples escenas que a ello se hacían acreedoras, o bien al pasar por la pantalla bellos panoramas que siendo de todos conocidos, nos admiraron por el arte que suponía el presentarlos con toda su natural hermosura.

Era una pel·lícula feta íntegrament a Tarragona, ideada i rodada per recaptar fons per posar en marxa un hospital de sang a la ciutat. Els impulsors van ser l'industrial i mecenes Lluís Bonet Amigó (1881-1965) que es va fer càrrec de la direcció, el muntatge i de l'equip tècnic i el doctor Lluís Soler Cañellas (1868-1954). La recaptació anava a benefici de la Creu Roja i pretenia pal·liar les despeses que van portar la massiva arribada de ferits i mutilats del desastre d'Annual el 1921,

en el qual s'estima que van perdre la vida uns 8.000 espanyols, i al mateix temps sensibilitzar la població. La pel·lícula també serviria per divulgar racons arqueològics i naturals de Tarragona, ja que la van rodar en diferents indrets de la ciutat com la catedral, les muralles, el balcó del Mediterrani, el port, l'hospital de la Creu Roja o la pedrera del Mèdol, entre d'altres. Els actors, no professionals, eren tots ells voluntaris de l'alta societat tarragonina de l'època, hi apareixen Amparo Sanromá, Raquel Malé, Dolores Balcells, Luis Nørregaard, Maria Dolores Soler, Benigno Dalmau, Francisco Javier Boada, i els doctors Lluís Soler i Àngel Rabadà. El film tenia una durada de 100 minuts.

Es tenia coneixement de l'estrena de la pel·lícula, de la novel·la i del cartell, que es conserven a la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona, però no es tenia cap notícia de l'existència física del film. L'any 2012 els mitjans de comunicació es feien ressò de la troballa de fragments de la pel·lícula a Canal Reus. El nitrat estava en un estat de descomposició molt actiu, però era una peça de gran valor històric per al cinema català en general i per a la ciutat de Tarragona en particular. Es van poder salvar 25 metres que equivalien a 32 segons de filmació. Poc després i gràcies a la difusió que se'n va fer, es van poder localitzar i recuperar tres rotllos de 35 mm de la pel·lícula, en molt mal estat, que corresponien a un 70 % del total del film. La Universitat Rovira i Virgili, a través de l'Aula de Cinema, juntament amb la Filmoteca de Catalunya, van iniciar el procés de restauració i preservació de les bobines que es van trobar. S'ha perdut un 95 % dels films en nitrat de l'Estat espanyol per la qual cosa una troballa d'aquestes característiques és importantíssima.

L'exposició *Heroïsmos. Història d'un nitrat (1922)*, organitzada per l'Aula de Cinema de la URV i la Xarxa Santa Tecla amb la col·laboració del Departament de Cultura de la Generalitat, la Filmoteca de Catalunya, la Creu Roja i la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona, ens mostra per mitjà de plafons explicatius la història del film, la dificultat de conservació de les pel·lícules en nitrat i les imatges restaurades del film. Es van poder veure els fotocroms originals de la pel·lícula, on es mostraven imatges atractives del film que s'exhibien a les taquilles dels cinemes per tal de fer-ne promoció.

L'exposició s'anunciava amb la imatge del cartell original en què llegim, a part del títol *Heroïsmos* en una tipografia de gran format, «Película impresionada en Tarragona por un grupo de patriotas a beneficio de la Cruz Roja». El cartell és obra de qui fou professor de dibuix i reconegut artista Francisco de Cidón Navarro (1871-1943), amb la imatge d'un ferit estirat a terra que està essent assistit per una infermera. S'han pogut resseguir les notícies de la premsa de l'època que es van fer ressò de l'estrena i la novel·la escrita pel periodista Lluís de Salvador Andrés (1893-1975) en què està basada la pel·lícula. Tot aquest material és consultable físicament i en línia a la pàgina web de la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona: <https://www.tarragona.cat/patrimoni/arxiu-municipal/fons/biblioteca-hemeroteca-municipal/fons-municipal-1/cinema>.

L'exposició es va complementar amb dues conferències. El doctor en Història i professor del Departament d'Història i Història de l'Art de la URV, Jaume Camps Girona, en va

impartir una amb el títol «A l'Àfrica, minyons! La Guerra del Rif i el desastre d'Annual». Camps va situar el moment històric, com van ser les campanyes organitzades, que va provocar la greu derrota de l'exèrcit espanyol i com, finalment, aconseguiren dominar el territori. La Guerra del Marroc es va allargar fins al 1927 quan francesos i espanyols van obtenir la victòria utilitzant armes químiques. La segona conferència la va impartir el doctor en Antropologia, historiador de la medicina i professor del Departament d'Infermeria de la URV, Josep Barceló Prats, amb el títol «Tarragona hospitalària. La pràctica mèdica a Tarragona a través del film *Heroïsmos*». La pel·lícula li va permetre fer estudis sobre aspectes de la pràctica mèdica i hospitalària dels inicis del segle xx, la creació de la Creu Roja a Tarragona. L'aparició a la pel·lícula d'imatges d'un hospital, permet reconstruir els processos de salut, malaltia i atenció sanitària de l'època.

La posada en escena de l'exposició entre passadissos de les antigues urgències de l'hospital de Santa Tecla ens portava a la sala on es projectava el documental *Heroïsmos: història d'un nitrat* de S. Morris Produccions, on a part de sentir els experts de la filmoteca i els doctors en història i infermeria, hi participen els familiars dels principals promotors de la pel·lícula com els nets de Lluís Bonet Amigó, o la neta de Lluís de Salvador, autor de la novel·la.

La història de la pel·lícula cent un anys després continua ben viva i és que gràcies a l'entrevista feta a l'Anna i la Montse León, besnetes del Dr. Lluís Soler, es va descobrir que guardaven, en una antiga caixa de puros havans, diversos fragments de la pel·lícula, fins aleshores desconeguts i que ara, en mans de la Filmoteca de Catalunya, s'estudiaran i es podran incorporar a la resta de fragments recuperats del film.

L'estrena d'*Heroïsmos* va ser tot un esdeveniment ara fa cent anys i ha continuat tenint rellevància i sent notícia a l'actualitat. Com llegim a l'exposició: «Aquesta és la història d'una de les recuperacions més importants i singulars de la història cinematogràfica de la ciutat i del nostre país». Tant de bo la troballa de 2023 no sigui l'última. Com diuen les comissàries de la mostra, Maria Roig Alsina i Joana Zapata, «El binomi investigació i constància, de vegades, tenen aquestes recompenses». A partir del mes de juliol l'exposició es traslladarà virtualment a la web de l'Aula de Cinema de la URV: <https://www.urv.cat/ca/vida-campus/art-cultura/cinema/heroismos/>.

M. Elena Virgili Bertran
Directora de la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona
evirgili@tarragona.cat